

Terug naar Betlehem

Kerstdienst 2024, Sint Catharijnekerk, ds. Eibert Kok
Lezingen: Micha 5: 1, Jesaja 9: 1-7, Lucas 2: 1-20

Zelf ben ik ooit, één keer in Betlehem geweest, meer dan dertig jaar geleden. Ik was nog student. Het was een studiereis. Toen hing er al een gespannen sfeer in deze Palestijnse stad op de Westelijke Jordaanoever, in de loop der jaren is dat alleen maar erger geworden. Inmiddels is Betlehem bijna helemaal omsingeld door een acht meter hoge afscheidingsmuur waarvoor hele woon- en winkelstraten door Israël werden gesloopt. Terug naar Betlehem, wie zou dat willen?

Van mijn bezoek aan Betlehem zijn mij twee dingen bijgebleven. Allereerst het bezoek aan de geboortekerk in Betlehem, een hele oude kerk die gebouwd is op de plek waar Jezus ooit geboren zou zijn. Natuurlijk weten we het niet of het op die plek was, maar eigenlijk is dat ook niet zo belangrijk. Het bijzondere aan die kerk is dat je door een heel klein, laag deurtje naar binnen gaat. Ik moest bukken.

Daar zit een verhaal achter. Want als je die gevel goed bekijkt dan zie je dat er ooit grotere ingangen zijn geweest.

Nu gaat het verhaal dat die hogere ingangen in de loop van de geschiedenis zijn dichtgemetseld om te voorkomen dat mensen te paard de kerk binnen zouden gaan. Vorsten, ridders of rovers.

Nee, wil je naar binnen gaan, dan moet je van je paard afstijgen, je paard achterlaten, je klein maken, bukken of door de knieën gaan om binnen te gaan in die kerk om te komen bij die plek waar Jezus geboren is.

Ik vind dat prachtige symboliek die meteen al iets duidelijk maakt van wat het kerstfeest betekent.

Paarden werden vroeger gebruikt om oorlog te voeren. Natuurlijk werden ze ook voor andere doeleinde gebruikt, maar als je oorlog wilt voeren, dan heb je paarden nodig.

Als we Kerst willen vieren, dat kind willen ontmoeten, ons door hem willen laten inspireren, betekent dat dat wij van ons paard af moeten komen, dat willen loslaten.

Want, dat het geen vrede op aarde is, komt dat niet door al die mannen, het zijn vooral mannen, die zich opblazen en groot maken, groter willen zijn dan de ander, belangrijker?

En, laten we eerlijk zijn, ook wij, velen van ons, gaan snel op hun strepen staan, kunnen ook in eigen kring baasjes zijn die anderen dwars zitten en hun eigen wil willen doordrijven.

Vrede op aarde is een uitnodiging om zelf zo in het leven te staan dat we er iets van waarmaken, dat we niet door onze manier van doen vrede in de weg staan.

Make peace not war, in het groot en in het klein.

Alleen zo kom je binnen daar in Betlehem: door te bukken of door de knieën te gaan.

Dat is het eerste dat ik me herinner van mijn bezoek aan Betlehem, dat kleine deurtje.

Het tweede is een gesprek dat we toen hadden met een Palestijnse dominee die in Betlehem woonde en werkte. Christenen zijn een kleine minderheid onder de Palestijnen, ook in Betlehem. Hij vertelde over de manier waarop zij als Palestijnen door de Israëlische overheid en door het Israëlische leger behandeld werden, als rechteloze, minderwaardige mensen, die in alles moeten dansen naar hun pijpen, aan wie op allerlei manieren onrecht wordt aangedaan, en die nauwelijks of niet gehoord worden als ze proberen daarvoor aandacht te vragen. Het was voor het eerst dat ik het verhaal van Palestijnse medechristenen hoorde, nota bene in Betlehem.

Hoe zij die daar wonen in de plek waar Jezus werd geboren weinig merkten van de vrede op aarde die met zijn komst werd aangekondigd. Het schokte mij toen om te horen hoe respectloos zij behandeld werden. Het is in de jaren erna niet beter geworden, eerder slechter.

Ik vond het moeilijk te bevatten, niet te rijmen, dat het volk Israël, dat toch als roeping heeft een licht te zijn, om recht en gerechtigheid handen en voeten te geven, het licht van God te laten schijnen, dat licht vooral verduisterde. En verduistert.

Een week of drie geleden ontstond er ophef toen in Rome aan de paus een kerststal gepresenteerd werd, gemaakt door Palestijnse christenen uit Betlehem waarbij het kindje Jezus in een Palestijnse sjaal lag. Er kwam kritiek: dat kon niet, Jezus was geen Palestijn, maar een joods jongetje. Een paar dagen later las ik dat de sjaal was verwijderd, met het kindje Jezus.

Ja, natuurlijk was Jezus een joods jongetje. Maar zijn boodschap is voor alle mensen, ook voor zijn volgelingen in Betlehem. En je kunt je afvragen waarin Jezus zich in de huidige tijd beter thuis zou voelen, in een Israëliische vlag of in een Palestijnse sjaal.

In zijn leven was Jezus telkens daar waar mensen klem zaten, niet gezien werden, waar mensen onrecht aangedaan werd, ongeacht wie ze waren, bij welk volk ze hoorden.

Waar zou hij zijn als hij nu zou leven? Zou hij terug naar Betlehem gaan? Spannende vragen.

In ieder geval, hij laat zich niet voor een of ander karretje spannen, maar daar willen zijn maar mensen zijn licht nodig hebben, geloof, hoop, liefde, vrede.

De afbeelding die aan het begin al te zien was, is een fragment van een groter geheel.

In de weken naar Kerst toe kun je gebruik maken van een adventskalender, voor elke dag iets kleins, een klein cadeautje of een korte boodschap.

Nu heb ik afgelopen weken een adventskalender gevolgd gemaakt door Palestijnse christenen uit Betlehem. Met dat plaatje. Alleen dan groter.

Jezus werd geboren in Betlehem, in bezet gebied. In Betlehem wéten ze hoe dat voelt, niet vrij zijn, gestuurd worden door een machthebber die jou in zijn greep wil houden, die jou als een nummer ziet, niet als een mens. Daarmee zet het Kerstverhaal in zoals we dat gelezen hebben uit de Bijbel.

Voor velen van ons zijn het zulke bekende woorden dat we nauwelijks de impact daarvan voelen. 'In die tijd kondigde keizer Augustus ...' (de bezettende macht ver weg in Rome maar in alles aanwezig) '... een decreet af ...' (zo gaat dat, machthebbers geven een bevel en iedereen moet zich schikken) '... dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven.'

Een volkstelling. De overheid wil graag alles van je weten. Hoe meer ze weten, hoe meer ze als ze willen jou kunnen manipuleren. De Romeinse keizer wil geld zien van zijn onderdanen om zijn leger te kunnen financieren. Het is geen onschuldige volkstelling voor de statistiek.

Dat begin van het Kerstverhaal is in het Bijbelverhaal niet enkel een tijdsaanduiding waaraan je kunt afleiden wanneer het moet zijn geweest dat Jezus geboren werd. Het geeft iets aan van het beklemmende, benauwende van die tijd.

Als wij dat ergens lezen 'In de tijd dat Hitler aan de macht was en Mussert zijn bondgenoot in Nederland' dan is dat ook niet alleen maar een tijdsaanduiding, het geeft iets aan van het angstige, onvrije van die tijd. Zo ook in het Bijbelverhaal.

Maar het Bijbelverhaal lijkt de spot te drijven met die grootmachten die denken dat ze de touwtjes in handen hebben en dat ze alles kunnen maken. In die tijd wordt een kindje geboren. Jozef en Maria moesten daarvoor terug naar Betlehem, hoogst onhandig en vervelend. Ze woonden in het noorden in Nazaret, maar het decreet van de keizer beveelt dat iedereen naar de plek moet waar die oorspronkelijk vandaan moet voor deze belastingmaatregel. Krankzinnige bureaucratie. Hoe doorgeschooten belastingmaatregelen mensen onderaan de maatschappelijke ladder compleet klem kunnen zetten of zelfs kapot kunnen maken, weten we allemaal. Dat is de inzet van het Kerstverhaal. Niet bemoedigend, donker, misschien wel vergelijkbaar met onze tijd.

En toch. En dat is Kerst; het grote nieuws is: 'Wees niet bang, want ik kom jullie góed nieuws brengen dat grote vreugde betekent voor heel het volk' (voor iedereen).

Staar je niet blind op al het donker in de wereld. Ja, het is er, méér dan ons lief is, zie het onder ogen. Maar staar je er niet blind op. Richt je op het licht.

'Vandaag is in de stad van David (in Betlehem) jullie redder geboren. Hij is de messias, de Heer. Dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in doeken gewikkeld in een voederbak ligt.'

Dat kind in de kribbe is een teken, dat het anders kan, dat het anders zal, dat het anders wordt. Eer aan God in de hoge en vrede op aarde voor mensen die Hij líefheeft.

In dat kind wordt een nieuwe werkelijkheid geboren, een werkelijkheid van vrede en liefde.

En waar het bij Kerst om gaat is dat die werkelijkheid geboren wordt bij ieder van ons.

Daarom zou ik zeggen: terug naar Betlehem, telkens opnieuw, om daardoor geïnspireerd weer te geloven en te vertrouwen dat de vrede winnen zal, dat liefde sterker is dan haat.

'Ik mag daar aan uw kribbe staan,
Heer Jezus, licht en leven.'